

*Guardians of the Memory  
Пазители на паметта*

## **КОНЦЕПЦИИ, МЕТОДИ И ФОРМИ НА ДЕЙСТВИЯ СРЕЩУ КОМУНИЗМА ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖУРНАЛИСТИКАТА, КОЯТО ПРАВИ ОБЩЕСТВЕНО ДОСТОЯНИЕ ОРГАНИЗИРАНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ АНТИКОМУНИСТИЧЕСКИ ИНИЦИАТИВИ В ПОЛША МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ**

**Карол Сацевич**

*Институт за национална памет – Филиал в Олцин (Полша)*

**Резюме.** Тази статия не само представя организираните полски обществени антикомунистически инициативи, но преди всичко се фокусира върху концепциите, методите и формите им на действие с цел да възпрат или напълно да премахнат опасността от комунистите. Във Втората полска република антикомунизмът е в съответствие с полския *raison d'état*, поради което дейността на социалните структури, които се борят срещу Комунистическия интернационал и неговите секции, са приети и дори подкрепени от полското правителство, полската полиция и военното разузнаване.

**Keywords:** communism; polish anti-communist; Central Office of Anti-Communist Agreement; Institute of Scientific Research on Communism; anti-communist law

Признаването на проблема с комунизма, т.е. идентифицирането на комунистите, работещи на територията на полската държава, както в концептуално, така и в институционално измерение, и определянето на техните идеологически основи и програмни принципи – всичко това представлява важен елемент от формирането на защитните нагласи на полското общество. За формирането на антикомунизма на поляците влияят много фактори. Един от тях е създаването на комунистическа партия във възвращаща се Полша, и преди всичко нейният идеен и програмен характер, както и реалната антиполска дейност. По онова време, в края на 1918 и началото на 1919 г., за формирането на настроения срещу комунизма има значение

и въпросът за реализирането от Червената армия на предвиденото в оперативния план „Висла“<sup>(1)</sup>, който е първият опит за износ на болшевишката революция в Западна Европа през „группа на бяла Полша“<sup>(2)</sup>. Комунизмът поражда антикомунизъм, агресивната политика на болшевишка Москва, водена от Коминтерна и неговите секции, принуждава застрашените и *де факто* атакуваните държави и общества да предприемат отбранителни и ответни действия. Първите бяха до голяма степен в посока на образуване на общ, „антиболшевишки“ социален фронт, докато другите действия бяха в сферата на дейност на органите на държавната сигурност, полицията, съдебната власт и разбира се, на армията.

Обръщайки се към тази проблематика, трябва да сме наясно, че антикомунистическите настроения във Втората полска република съвпадат с полския национален интерес. Това, от своя страна, определя развитието на социални инициативи, насочени към системно противодействие на цялата комунистическа дейност на територията на полската държава. Тези инициативи, заедно с държавния апарат, т.е. военното контраразузнаване, държавната полиция, Корпуса за гранична защита, правосъдието, са не само щит, но и меч на полския антикомунизъм. Към групата на тези най-важни обществени инициативи и сдружения се числят Институтът за научно изследване на комунизма (ИНИК) и Централното споразумение между организациите, действащи съвместно в борбата срещу комунизма.

ИНИК е регистриран в Комисариата на правителството в столичния град Варшава на 28 юни 1930 г.<sup>(3)</sup> Както заявява свещеник Антони Квятковски <sup>(4)</sup> – лидер и съосновател на ИНИК, пътят към решаването на проблема за опасността от страна на болшевизма<sup>(5)</sup> е правилното му разбиране и притежаването на политически инструменти, позволяващи своевременно справяне с „различните му течения“<sup>(6)</sup>. На свой ред, това изисква „специален технически апарат и отговорни интелектуални сили, т.е. професионалисти, броят на които трябва да бъде значителен, най-малкото заради разпространеността на болшевишкия проблем“<sup>(7)</sup>. Според свещеник Квятковски Институтът е основан с цел „с научни методи и средства да може да служи като инструмент в борбата с идеите, които настъпват от комунистическия Изток“<sup>(8)</sup>, а също, за да може, като скъса „традицията на дилетантството“, областта на обществените науки да се подложи на научно изследване<sup>(9)</sup>. Той подчертава, че липсата на ефективна реакция впоследствие може да доведе до „победата на тази враждебна идея – комунизма“, който вече се е укрепил в Съветския съюз, а това може да означава само едно – „загуба на независимостта на полската държава, [...] обезсмисляне на усилията и постиженията на поколенията в продължение на векове, [...] страната да бъде отделена със стена от цивилизацията на Запада“<sup>(10)</sup>. За дейността на Института не са без значение подкрепата и конкретните очаквания от Института от страна на МВР, Отдел II на Главния щаб на полската армия, Министерството на външните работи и Министерството на правосъдието<sup>(11)</sup>.

Външната дейност на ИНИК трябвало да се съсредоточи в две направления: разработка и публикуване на материали<sup>12)</sup> и издаване на научнопопулярни текстове<sup>13)</sup>. Освен това излизат три броя на „Бюлетин на Института“<sup>14)</sup> и осем броя от „Преглед на комунистическата преса“<sup>15)</sup>. Много трудове се подготвят за печат или вече са под печат<sup>16)</sup>. От август 1936 г. до април 1937 г. под егидата на Института се издава ежемесечникът „Млада Полша. Борба против болшевизма“<sup>17)</sup>. Другите елементи на външната активност на ИНИК са организирани публични четения на доклади, участието в тематични научни конференции, а също и организирани от Безпартийния блок за сътрудничество с правителството тридневни курсове по обществени науки.<sup>18)</sup> Дейността на Института не се ограничава само и изключително с родното пространство. Напротив, съществена насока в неговата дейност стават антикомунистическите институции, политическите субекти и обществените сдружения, функциониращи в чужбина<sup>19)</sup>.

Втората от споменатите обществени организации е създадена на 10.12.1930 г. Тогава със съгласието на началника на отдел „Сигурност“ към Комисариата на столичния град Варшава в регистъра под номер 1268/Nt. ВР.ІІІ.257 е вписан Статутът на „Антикомунистическото споразумение“<sup>20)</sup>. Това обаче не е началото на Сдружението. То започва своята дейност няколко години преди това. През 1921 г. в Главната квартира на скаутите е основан Съюз на полските скаути от Хенрик Глас<sup>21)</sup>, който основава Източен отдел, заел се с грижата за скаутите, завърнали се от Русия. На тази организационна основа започва процесът на формиране на Споразумението. Импулс за това се оказва информацията, която достига до Централата от териториите на скаутските организации за засилена комунистическа агитация сред младежите. В отговор на нарастващата заплаха хората от Източния отдел се ангажират да провеждат защитна и осведомителна журналистическа дейност<sup>22)</sup>. С течение на времето тяхната активност вече не се ограничава само до опити да бъде предотвратена комунистическата пропаганда сред младежите. Така се заражда идеята за създаване на независима обществена асоциация, която да действа извън рамките на структурите на Съюза на полските скаути. Преди да се стигне до изготвянето на Статута на Антикомунистическото споразумение, а след това и до неговата регистрация, се провежда усилена и добре организирана антиболшевишка акция. Нейно знаме, и преди всичко институционална централа, е изданието от май 1927 г. до май 1931 г. ежемесечник „Борбата против болшевизма“<sup>23)</sup>. Редактор на списанието е Хенрик Глас. Списанието излиза пет години. Липсата на средства става причина да се преустанови дейността на редакцията<sup>24)</sup>. Списанието започва да излиза отново и да бъде разпространявано едва през 1937 г. с вече променено заглавие „Истината за комунизма. Информационен бюлетин“. Хенрик Глас остава негов редактор. Бюлетинът излиза до средата на 1939 г.<sup>25)</sup>

Дейността на Споразумението между сътрудническите си организации в борбата срещу комунизма, които са асоциация на „полски обществени просветни, спортни, профсъюзни, икономически организации и полски издателски дружества и от-

делни лица, за съчетаване и съживяване на дейностите в областта на сигурността на полския народ и полската държава срещу засилената пропаганда на социалната революция в страната<sup>26)</sup>, върви в посока елиминиране на комунистическата опасност. Съгласно статута му то трябва да се стреми към предприемане на определени действия с агитационен и информационно-публицистичен характер<sup>27)</sup>. От него се очакват следните форми на дейност: 1) провеждане и подкрепа на обучение по обществени науки, и „по-конкретно на средствата за противодействие на социалната революция“; 2) подкрепа за всякакви обществени антикомунистически инициативи; 3) осъществяване на сътрудничество с асоциации, институции и отделни лица с цел реализиране задачите на Статута на Споразумението; 4) осъществяване на контакти с други антиболшевишки субекти; 5) организационно развитие на асоциацията на територията на страната чрез създаване на отдели и представителства; 6) публикуване на статии в пресата, а също издаване на свое списание, на научнопопулярни и научни трудове, брошури, както и периодични издания, тематично съобразени с целите на съществуващото Споразумение; 7) организиране на четения, сбирки, митинги, конференции и тематични изложби, а също и на курсове; 8) сътрудничество с държавната администрация<sup>28)</sup>. За реализирането на предвиденото в Статута, а също и за използването на посочените средства, задължително трябва да разполага със солидна информационна база, с изворови материали, и преди всичко с всякакви публикации – проява на пропагандно-агитационната дейност на комунистите както в Полша, така и в други държави със СССР начело.

За ефективността от действието на Споразумението от голямо значение е богатата информационна база. Това са предимно материалите от съветски произход – преса, брошури, отзиви, разработки на Коминтерна и на ВКП (б). Получават ги в тясно сътрудничество с полското Министерство на външните работи<sup>29)</sup>. Важна е също и информацията, в това число и от материалите на издателствата, получавани на базата на реципрочна размяна, която се извършва с над двадесет неправителствени антикомунистически организации, действащи в Европа<sup>30)</sup>.

Според отчета пред Конгреса от м. май 1938 г. Споразумението обединява 60 организации и асоциации, 28 от които действат на територията на Варшава, а останалите – в провинцията. Благодарение на подготвените кадри се организират 10 клона и организационни комитети<sup>31)</sup>, провежда се информационно-пропагандна дейност, организират се участия в многобройни симпозиуми и международни конгреси, но преди всичко – активна издателска дейност<sup>32)</sup>.

Както ИНИК, Антикомунистическото споразумение, така и Антиболшевишката лига и други по-малки обществени инициативи, редакциите на специализирани антикомунистически списания усилено действат, за да бъде спряно развитието на комунизма в полската държава.

Изходната точка за предприемане на каквото и да било планово, и преди всичко ефикасно противодействие е разполагането с база информация за комунизма и за комунистите. Независимо от нейното съществено съдържание и от качеството

на пропагандата, независимо от обсега на нейното приложение до голяма степен за фактическата стойност на полските антикомунистически действия решаващо се оказва намирането на отговор на въпроса за ефективното и повсеместно използване на средства, които да парализират всякаква комунистическа дейност, *de facto* съветска.

Опити да бъде начертан общ модел на организирани, концептуално обединени и логични действия, намираме в разработките на Централното бюро на Антикомунистическото споразумение. Този център системно подчертава, че ефективността от каквито и да било инициативи ще зависи до голяма степен от размера на обществената им подкрепа. На страниците на „Борба против болшеvizма“ се подчертава, че тежестта на борбата срещу действията на комунистическата партия в Полша трябва да се поеме както от държавните фактори, така и от обществото. При това се отбелязва, че „в името на единен антиболшевишки фронт [...] в името на защитата на Република Полша от най-лошия враг, който някога е познавала историята на християнския свят“<sup>(33)</sup>, трябва да има най-тясно сътрудничество между споменатите субекти. Концепциите на това сътрудничество подробно разглежда в своите трудове Хенрик Глас, като отрежда на правителствените и обществените фактори конкретна роля и задачи. Вземайки под внимание прилагането на конкретни средства при антикомунистическите действия, той ги дели на полезни и вредни за полския национален интерес. Към първите той причислява вътрешните противодействия в държавата на всички подривни действия на комунистите, действията с цел търговска и политическа изолация на СССР, а също и оказване на помощ на антиболшевишкото движение в Русия. За вредни той смята планове за полска и международна военна интервенция срещу съветската държава<sup>(34)</sup>. От друга страна, като взема предвид критериите за вида на прилаганите средства, той ги разграничава в две групи. Първата представляват т.нар. негативни средства. Към тях той причислява действията на органите на полицията и съдилищата, т.е. „точно информиране на властта и на полското общество за планове и силата на комунистическата агентура; унищожаване на безбожните и антинародни комунистически центрове [...], пропаганда, която разкрива пред широките маси лъжите на комунистите за „съветския рай“, демаскира съществените цели на подривната дейност“<sup>(35)</sup>. Втората група антикомунистически средства са т.нар. позитивни средства. Според Х. Глас в този термин се съдържат действията за подобряване на материалното състояние и повишаване нивото образование на гражданите на полската държава. По-подробно това означава насочване на всички инициативи към намаляване на ръста на безработицата, а също и за укрепване на моралните сили на народа – „събуждане на ентузиазъм у хората за една добра, по-справедлива, по-щастлива и по-силна Полша [...] на идеята за изпълнението на великите задачи на историята на християнска и народна Полша“<sup>(36)</sup>.

В резултат на работата, извършена от Споразумението за систематизиране на формите и антикомунистическите средства, се подчертава необходимост-

та от разграничаването им, в това число и по отношение на тяхната област на приложение. Посочва се наличието на характерни и ефективни инструменти за действие: на родна територия – т.е. вътрешни, и на чужда територия – международни. В първия случай антикомунистическите действия трябва да включват: 1) подобряване на осведомеността на народа и обществото за катастрофалната обществено-политическа и икономическа ситуация в Съветския съюз; 2) подготовка на обществото за противодействие срещу общи стачки и революционни изяви, планирани от комунистите; 3) сътрудничество между обществото и държавните органи „в защита на държавата срещу изкушенията на червения империализъм“ както на външния фронт, така и на вътрешния; 4) приемане и прилагане на антикомунистическия закон; 5) провеждане от правителството на вътрешната политика за премахване на всички икономически, социални и национални несъвършенства на държавата, което би лишило комунистическата партия от аргументи в нейната пропагандно-агитационна работа. На свой ред, международните действия трябва да се съсредоточат върху: 1) прекъсване на дипломатическите и търговските отношения със СССР от страна на всички държави; 2) оказване на влияние върху Обществото на народите с цел да се разреши проблемът с большевишката опасност; 3) създаване на международен антикоминтерновски съюз<sup>37)</sup>.

В публичния дискурс за методите и формите на антикомунистическите действия се повдига въпросът каква роля трябва да играят органите на държавната администрация с оглед инструментите и средствата, с които разполагат. И по този въпрос думата има Централното споразумение. То подчертава, че освен него и властите ще играят специална роля в действията срещу комунизма, но първо трябва да изпълнят десет условия – задачи<sup>38)</sup>.

Първото условие е съставът на правителството да бъде подходящ, т.е. да се състои от хора, запознати с тактиката и целите на комунистите, които същевременно да са в състояние не само да намалят влиянието им върху масите, но и решително да се борят срещу тях<sup>39)</sup>. Второто условие е правилната организация на органите на държавна сигурност, подчинени на правителството, т.е. полицията и жандармерията<sup>40)</sup>. Подчертава се не само въпросът за идеологическото възпитание на активистите, но и за тяхното обучение „относно тактиката и възможните последиствия от действието на комунистическата група“<sup>41)</sup>. Другото условие е всички антикомунистически действия, както защитните, така и репресивните, да се основават на принципите и разпоредбите на закона. В същото време, се подчертава необходимостта от разработване и приемане от законодателния орган на специален антикомунистически закон, като се дават за пример други държави. При това според Глас ефективността на закона се обуславя от следните фактори: той трябва да прецизира въпроса за убийствата и престъпленията на комунистите, а след това да гарантира тяхното наказание както в случай на извършване на престъпления срещу собствената държава и територия, така и извън нейните граници. Освен това един ефективен закон не би се ограничил само с наказание за

действия, извършени публично, и не трябва да се отнася само до престъпленията, но също и за опитите и подготовката за извършването им. Х. Глас посочва, че антикомунистическите разпоредби трябва безусловно да забранят на членовете и привържениците на комунистическите групи да изпълняват функциите на чиновници, депутати, съветници, а също и на служители в обществени институции и в институции, свързани с отбраната на страната. Освен това законът би трябвало да обяви за незаконни всички организации, свързани с Комунистическия интернационал, а също и да изключи от компетенциите на заклетите съдии делата на комунистите. Що се отнася до строгостта на наказанията, особено когато касаят рецидивисти, се препоръчва да бъдат изпращани в трудови лагери, а също и да се прилага смъртно наказание<sup>42)</sup>.

Следващите условия, определящи ефективността на действията на държавните органи, предвиждат твърдо и безмилостно отношение в борбата с революционните бунтове. Х. Глас подчертава необходимостта от „физическо унищожение на групата, организираща комунистическа революция“<sup>43)</sup>. Освен това в труда си *Ofensywa komunizmu i drogi przeciwdziałania*, издаден през 1938 г., доказва, че в момента, когато настъпва интензификация на различните форми на революционен бунт, държавните органи не бива да бъдат пасивни, нито пък да проявяват примирителна нагласа. Основната им реакция трябва да бъде нанасянето на бърз и мощен контраудар, т.е. безкомпромисни действия, които да не позволят на комунистите да поемат инициативата и впоследствие да доведат до техния разгром<sup>44)</sup>.

В допълнение към това Споразумението, като следващо условие за ефективни антикомунистически действия от страна на правителството, посочва стремежа към стабилна вътрешна политика, основана на правните норми, но и на културните и цивилизационните ценности, съвместими с полския национален дух и културна традиция<sup>45)</sup>. Освен това за правилно отношение се смята подкрепата на всички „сили и организации с идеология, противоречаща на стремежите на организаторите на комунистическата революция“<sup>46)</sup>. Също така се подчертава, че сътрудничеството между правителствените агенции и обществените антикомунистически инициативи не трябва да има за цел подчиняването им на държавните органи или на организационно идеологическо обединение. По този въпрос лидерът на Антикомунистическото споразумение изрично се застъпва за зачитане на организационната независимост и за ограничаване на сътрудничеството, докато не бъдат съгласувани предприетите действия за формиране на „мощен антикомунистически фронт“<sup>47)</sup>.

Седмото условие е изграждане и последващо разширяване на антикомунистическата платформа от правителството сред обществото, включително чрез откриване за тази идея „водещия слой на нацията“<sup>48)</sup>. Х. Глас посочва и необходимостта от държавна подкрепа за създаването на Пакт за борба с Коминтерна – международно споразумение, което да се изразява в „оказване на взаимна помощ от цивилизованите държави в борбата срещу общия враг“<sup>49)</sup>. Освен изброените условия се по-

сочват две искания, които въпреки своята идеологическа и морална легитимност всъщност са невъзможни за реализиране и не дават гаранция, че полската държава е получила ефективен инструмент за спиране на комунистическите революционни опити. В минимален вариант те се свеждат до скъсване на търговските отношения със съветското правителство, възприемано като „централа на международната комунистическа революция“, в максимален вариант – в пълно скъсване на дипломатическите отношения с Москва или значителното им ограничаване<sup>50)</sup>.

В дебата за характера на полския антикомунизъм се чуват критични мнения за постигнатото от държавните органи в това отношение. Посочва се включително и пренебрегване на въпроса за формирането и оперирането с ефективни законови средства, които представляват съществено оръжие в „борбата срещу подривната и разрушителна дейност“<sup>51)</sup>. Също така се твърди, че държавните органи провеждат твърде еднообразни антикомунистически действия, ограничаващи се до репресивни и полицейски действия, като напълно пренебрегват други мерки, включително и провеждане на широка обществена кампания за осъзнаване на същността на комунизма и за заплахите, произтичащи от него<sup>52)</sup>. Трябва да подчертаем, че мненията на критиците са от различен характер и не са задължително насочени към увеличаване на ролята на държавата в антикомунистическите действия. Адам Кшижановски – автор на труда *Bolszewizm*, доказва, че най-ефективният метод за борба срещу него е „ограничаването на дейността на държавата, т.е. намаляване емисиите на книжните пари, като по този начин се намали поскъпването и противопоставянето между селото и града, между предприемача и селянина, между хората на умствения и физическия труд“<sup>53)</sup>. Разчитането само и изключително на икономическите закони при организирането и контролирането на революционната акция в Полша от Москва обаче се явява едно чисто академично решение.

При изготвянето на концепции за водене на социална борба против комунизма и комунистите Централното споразумение посочва и ролята на т.нар. водещи слоеве. Тя трябва да се изразява в съответно въздействие върху държавните органи, както и в осигуряването на собствени редици, и в същото време ефективното им използване<sup>54)</sup>. Това се разбира като мобилизиране на масите и консолидирането им в името на идеята за борба с комунистическата опасност<sup>55)</sup>.

Така основен фактор на обществените инициативи стават опитите да се създаде единен антикомунистически фронт<sup>56)</sup>, който според Х. Глас трябва да бъде изграден „от всички организации, които поради характера на своята работа по същество се противопоставят на комунизма“<sup>57)</sup>. Освен това той подчертава, че реалното оръжие в борбата срещу действията на комунистическата партия в Полша е именно провежданата в широк мащаб „информационна пропаганда“<sup>58)</sup>. Нейното значение се посочва в „Борба против болшеvizма“: „Винаги, навсякъде и на всички трябва упорито да се повтаря, че комунизмът е световна подривна конспирация, организирана на научна основа и щедро финансирана. Всеки си въобразява, че добре познава комунизма (болшеvizма). В действителност болшинството

от хората не знаят нито истинските му цели и методи на действие, нито огромната и сериозна опасност, надвиснала над най-светлата Република Полша<sup>59)</sup>.

Действията във връзка с осведомеността не се ограничават само с придобиването и прилагането на съществени знания; подчертава се и необходимостта от достигане до „по-дълбоки основи“, до онези „дремещи сили у поляците, които [...] ще дадат блестящ отпор на факторите за разпад“<sup>60)</sup>; в Споразумението се посочват основните задачи, които трябва да обуславят ефективността от предприетите действия във връзка с осведомеността, а именно да се представи реалната обществено-политическа и икономическа ситуация в СССР; като се имат предвид религиозните чувства на поляците, на тази база да се разкрие фактическото отношение на комунистите към католическата църква и въобще към религията; да се подчертае правилността на правата за свобода и частна собственост; да се насърчи солидарността в обществото и нацията според насоките на Светия престол; да се отправи апел към патриотичните чувства, към нагласите за независимост и да се посочат противоречията им с комунистическите идеи; да се покаже, че въвеждането на комунизма не е в интерес на полските обществени маси, а само на болшевиките от еврейски произход, като се посочи необходимостта да бъде разкрита ролята, която са изиграли при организирането на революцията в Русия<sup>61)</sup>.

По въпроса за посочване на пътищата и методите за борба срещу комунистическите влияния в Полша освен Споразумението съществена роля играе и Институтът за научно изследване на комунизма, и особено неговият основател отец Антони Квятковски. Институтът дава негативна оценка на другите антикомунистически центрове<sup>62)</sup>. Според него за промяна на споменатото отношение към антикомунистическата дейност ще допринесе научността, пропагандирана от ИНИК, който вижда борбата против болшеvizма като дело на цялото общество, насочено към: „1) радикално изкореняване на явните признаци на комунистически действия; 2) енергично разрушаване и унищожаване на т.нар. народен фронт чрез организиран бойкот и сразяване на пресата му; 3) остра реакция на всички антикомунистически и подривни действия; 4) култивиране на национално единство и патриотизъм; 5) насаждане на християнски принципи в личния и обществен живот; 6) спиране на ненужната критика на нашия социално-политически живот и замяната ѝ с творчески действия, премахващи хранителната среда за комунизма; 7) укрепване на силата и могъществото на държавата [...]“<sup>63)</sup>. Един предварителен анализ на целите на Института и Споразумението показва, че не съществува радикална разлика в концепцията. Има разлики в политическите връзки на средите, създаващи тези центрове, и в личните амбиции на техните лидери.

През 20-те години в проведените дискусии и журналистически разследвания по въпроса за борбата срещу комунизма съществено е мнението на основателя на Антиболшевишката лига отец Антони Около-Кулак. Той е на мнение, че не е необходима дискусия за противодействието срещу всякакви прояви на подривна дейност от страна на комунистите. След това подчертава, че дори да е възможно

да се използват правни и пропагандни инструменти, „да се смаже болшевикът“, това няма да е равнозначно на победа над болшевизма, който, като идея, ще остане все така опасен<sup>64</sup>). Единственият ефикасен метод за борба срещу болшевизма и комунизма би било неговата изолация, избягване на лансираните от него идеи и програмни концепции.

Никой не си представя изграждането на антикомунистически фронт, без да бъдат привлечени масите<sup>65</sup>). Оттам произтича и необходимостта да бъдат предприети офанзивни действия, насочени включително и към игнориране на позициите на комунистическите „клетки“ в работническите среди<sup>66</sup>), а впоследствие и пълното им унищожаване. Това би могло да стане възможно, като се изградят контраклетки, чиято работа да се изразява в събиране на информация за противника и провеждане на контрапропаганда. В дейността си трябвало да се ръководят от два принципа: да пазят пълна тайна дори от други контраклетки, функциониращи в същото предприятие, никога да не се съобразяват с интересите на работодателя и да не създават такива възможности. Развивайки се, клетките били длъжни да организират физическата си защита и със сила да отговорят на всяка вражеска атака от страна на комунистическите активисти. Подчертава се, че „Целта на действие на комунистическите клетки е революцията, т.е. унищожаването на Полша и предаването ѝ под властта на болшевишките тирани от Москва. Целта на контраклетките е борбата за вътрешен мир в Полша, борбата да бъде предпазена Полша от изкушенията на болшевишкия империализъм, борбата за спокойна работа и повишаване на общото благосъстояние“<sup>67</sup>).

Формулирайки задачите на борбата срещу комунизма, Споразумението подчертава също, че „1. Трябва да се опознаят врагът и обхватът на опасността, която грози нашата РП. [...] 3. Всеки комунист е агитатор. Всеки антикомунист трябва да бъде контраагитатор. Разговаряй с хората, които те обкръжават, за опасността от комунизма. Насърчавай четенето на съответните публикации. Организирай антиболшевишки четения [...]. 4. Ако комунистите организират митинги и безредици в града [...], незабавно съобщи за това в полицията“<sup>68</sup>).

Основното оръжие на социалните центрове в конфронтацията им с комунистическото движение е кампанията за осведомяване. Тя обаче няма бърз ефект. Със специализирани агенции, с които да се нанесе на комунистите пряк и бърз удар, разполага само държавният апарат, но и тяхната дейност изисква да бъдат въоръжени с необходимите правни инструменти. Осъзнаването на това, както и засилената антидържавна и подривна дейност на ПРКП/ПКП, стават причина за отправянето на апел за възможно най-бързо изготвяне на антиболшевишки закон, още повече че комунистическата партия в Полша *de iure* е легална формация<sup>69</sup>).

Първите антикомунистически законодателни инициативи в Полша между двете световни войни са резултат от дейността на Популярния национален съюз. Той прави няколко такива опита в Сейма в периода 1919 – 1927 г.<sup>70</sup>). Те имат връз-

ка с идеите и концепциите, разпространявани от Централното антикомунистическо споразумение.

През март 1919 г. отец Кажимеж Лутославски от името на Съюза внася при председателя на Сейма Войчех Тромпчински спешно искане „по въпроса за борбата срещу болшевишката агитация и разрушаване на активните болшевишки центрове в Полша“<sup>71)</sup>. През септември 1921 г. е внесено предложение, в което се настоява да бъдат отстранени от държавна служба „прословутите болшевики“<sup>72)</sup>. Десетина дни по-късно, под влияние на организирания във Варшава антикомунистически митинг<sup>73)</sup>, е внесено поредното извънредно предложение заедно с проектозакон, в който комунистическата дейност да се смята за държавна измяна<sup>74)</sup>. То обаче потъва някъде в комисиите на Сейма<sup>75)</sup>. Подобна е съдбата и на инициативата на министъра на външните работи Станислав Юзеф Довнарвич, който на 4 ноември 1921 г. изпраща в Сейма проектозакон „по въпроса за временните разпоредби за борба със заговора срещу държавата“<sup>76)</sup>.

Поредният опит за приемане на антикомунистически закон в периода между двете световни войни в Полша е внесено извънредно предложение през януари 1927 г. по време на 311-о заседание на Сейма I мандат от Клуба в Сейма на Популярния народен съюз, „във връзка с приемането на закон срещу комунистите“<sup>77)</sup>, а после изпратено за обсъждане в парламента като собствен проект<sup>78)</sup>. Той се състои от 6 члена и предвижда: „преследване по силата на закона на лицата, виновни за заговора срещу политическата и социалната система на Република Полша, и по-специално на тези, които поддържат отношения с лица и организации, намиращи се в чужбина, за да получат инструкции и всякакъв вид помощ за подготовката на комунистическа революция“, както и на тези, които съзнателно оказват „помощ на външна организация, която има за цел да подготви комунистическа революция“; предвижда се също задължително разпускане от МВР на всякакви организации, които под каквато и да било форма провеждат антидържавни действия. Авторите на закона предвиждат листите на комунистите да нямат възможност да стартират в общите избори на територията на цялата страна<sup>79)</sup>. И този път не се приема антикомунистическият закон.

Липсата на самостоятелен антикомунистически правен акт в Полша, в страната, която представлява първата и основна линия за възпиране на военния и идеологическо-политически натиск на комунизма върху Европа, се смята за голяма грешка. Тогава надделява мнението за ефективно използване на вече съществуващите правни норми, а не за създаване на нови<sup>80)</sup>. Контрабаланс на тези мнения са представените в полската политическа литература закони и други антикомунистически правни актове, приети от много страни. Така се правят опити да бъде информирана обществеността, че антикомунистическото законодателство съществува в други страни и че то е естествен и важен инструмент, който позволява държавата и обществото да бъдат защитени от комунистическата диверсия<sup>81)</sup>. Това също е ясно доказателство за увеличаването на антиболшевишките тенденции по света<sup>82)</sup>.

По страниците на *Walka z bolszewizmem* („Борба против болшеvizма“), а след това на *Prawda o komunizmie* („Истината за комунизма“) се описва регламентираното във френския закон от 14 март 1872 г., „който предвижда санкции срещу членовете на Първия интернационал“<sup>(83)</sup>. Според този закон се предвижда наказание от 3 месеца до пет години лишаване от свобода и високи глоби – от 50 до 5000 франка за всеки французин или чужденец, който членува в него. Когато се препечатва в ежемесечника този закон, вниманието е насочено към неговата строгост, но не и към драконовските наказания<sup>(84)</sup>, като се акцентира върху факта, че той ефикасно възпира дейността на революционните сили на френска територия. Критикувайки „лицемерното“ отменяне на неговите разпоредби през 1901 г., призивът е все пак да се черпи опит от него<sup>(85)</sup>.

Групата държави, препоръчани да служат като образец при изготвянето на антикомунистическия закон в Полша, е значително по-голяма. В нея влизат Бразилия, България, Египет, Чили, Естония, Финландия, Гърция, Испания, Япония, Югославия, Латвия, Унгария, Италия и Швейцария<sup>(86)</sup>. Репресивните средства, предвидени в отделните закони, са различни.

Японският закон „За поддържане на обществения ред“ от 29 юни 1928 г. за организиране и ръководство на съюз, чиято цел е „свализане на съществуващия строй в държавата“, предвижда наказание от 5 години лишаване от свобода до смъртно наказание включително<sup>(87)</sup>. Югославското законодателство е също толкова рестриктивно. Местният „Закон за държавната защита“ от 2 август 1921 г. за „организиране, подпомагане или принадлежност към асоциация, която има за цел пропагандирането на комунизма, анархизма, тероризма“, за действия, предприети срещу държавните органи чрез въоръжен бунт, предвижда смъртно наказание или до 20 години тежък физически труд<sup>(88)</sup>.

На свой ред, българският „Закон за защита на държавата“ за организиране и участие в нелегални организации с цел подривна дейност предвижда наказание 10 години лишаване от свобода и високи глоби. Смъртно наказание се предвижда и за лицата, които организират бунтове в армията и участват в тях, които допуснат атака срещу държавна или частна собственост<sup>(89)</sup>. Несъмнено формата и характерът на българската антикомунистическа акция са повлияни от кървавия преврат на 16. IV. 1925 г. в София в църквата „Света Неделя“. Тогава активистите на Българската комунистическа партия извършват бомбен атентат срещу представители на държавните органи, армията и парламента, участващи в погребението на генерал Коста Георгиев. Реалната цел на атентата е цар Борис III, но по това време той е извън църквата. В резултат на експлозията на взривни вещества и поради наранявания умират повече от 200 души, а около 500 души са ранени<sup>(90)</sup>.

Категоричен, макар и не толкова рестриктивен е гръцкият закон „за средствата за осигуряване на обществения ред и защита на гражданските свободи“ от 24 юли 1929 г.<sup>(91)</sup>, както и законът, одобрен от референдума в кантон Женева през юни 1947 г.<sup>(92)</sup>

Осъзнаването на комунистическата заплаха, както и необходимостта от ефективно противодействие, оказват влияние върху обществените инициативи, насочени към разработването и приемането на съответните правни актове. На 3 декември 1928 г. по време на срещата на Споразумението на държавите, сътрудничащи си в борбата срещу комунизма, се приемат редица резолюции, които стават основа за подготвения Меморандум. Той е изпратен до министър-председателя на правителството, министъра на вътрешните работи и до министъра на правосъдието, както и до всички полски клубове в Сейма<sup>93</sup>). В документа се подчертава, че нарастването на комунистическата активност в Полша създава ситуация, при която е абсолютно необходимо „престъпните заговори да се унищожават в зародиш“. За тази цел авторите на Меморандума призовават своите адресати да изготвят специален закон, който да позволи това. Подчертава се, че съществуващите правни разпоредби недостатъчно защитават интереса на държавата в този раздел не само защото са възникнали преди създаването на Третия интернационал. Меморандумът, на базата на насоките на Entente Internationale contre la III-e Internationale, представя шест тези, на които трябва да се основава този закон: „1) Да се наказват правонарушенията и престъпленията срещу собствената и друга държава, както и правонарушенията и престъпленията, извършени в чужбина срещу полската държава. 2) Санкциите да не се ограничават само до действия, извършени на обществени места. 3) Да се наказва не само престъплението, но и опитите за престъпление, а дори и подготовката за него. 4) Проблемите, свързани с комунистите, да се изключат от компетентността на заклетите съдии. 5) Да се приеме за недопустимо да заемаш длъжността държавен служител, да бъдеш длъжностно лице, съветник, депутат и дори служител в институция с общественополезна цел или фабрика, работеща за държавата, и по-специално за армията, ако си член или поддръжник на комунистическа група. Да се приеме, че е неприемливо да се представят каквито и да било избирателни списъци от явни или тайни комунистически групировки. 6) Поради криминалния характер на дейността на Коминтерна и неговите методи всяка група, която има организационен контакт с него, трябва да се счита за незаконна“<sup>94</sup>). В същото време, авторите на Меморандума<sup>95</sup>) заявяват, че признаването на „комунистическите престъпници“ за политически репресирани е напълно необосновано. Обяснявайки позицията си по този въпрос, авторите напомнят, че целта на комунистите е не само да променят съществуващата политическа и правна система, но и да унищожат напълно всички институции и културни модели. Ето защо наказателните санкции, предвидени в закона, трябва да бъдат строги. Разрешава се и прилагането на смъртно наказание, като се доказва, че всякаква проява на каквато и да било деликатност, особено към организаторите и водачите на комунистическите акции, е неоправдано проявление на слабост от страна на полската държава<sup>96</sup>).

Важно мнение в провежданата дискусия е становището на ИНИК, и най-вече на отец. Антони Квятковски. И той, и представители на други обществени

антикомунистически инициативи смятат, че съществува голяма нужда от разработване на специален правен акт. Той обаче подчертава, че въпросният акт трябва да бъде конструиран „въз основа на съответните параграфи от Конституцията на РСФСР, на базата на декретите на народните комисари, особено на тези, писани от Ленин, и особено на онези, написани на базата на наказателния кодекс на СССР“<sup>(97)</sup>. И всичко това на принципа „с каквато мярка мериш, с такава ще ти се отмери“<sup>(98)</sup>.

Всички парламентарни и извънпарламентарни опити за приемане на специален закон за антикомунизма във Втората полска република завършват с неуспех. Несъмнено, решаващи се оказват политическите възгледи. Левите и център-левите партии възпрепятстват вземането на решения, предложени от активистите на Народната демокрация, както и членовете и симпатизантите на антикомунистическите сдружения. Опасенията, че десницата ще използва закона за борба срещу цялата левица, са причина дори и Полската социалистическа партия, която се намира в неформално състояние на политическа война с компартията, да е голям противник на създаването на антикомунистически закон. След 1926 г. и лагерът, свързан със Санацията, в който доминират среди на независимата левица, въпреки признаването на ПКК (Полската комунистическа партия) и нейните сателити за сили с подривна и шпионска дейност не подкрепя идеята за самостоятелен закон.

Това обаче не означава, че полската държава не разполага с правни инструменти за използване в антикомунистическата дейност. След 1918 г. в продължение на повече от десетилетие се използват наказателните кодекси на страните, участвали в подялбата на Полша<sup>(99)</sup>, както и разпоредбите във връзка с извънредното положение<sup>(100)</sup>. Едва през 30-те години на XX в. полският наказателен кодекс, утвърден с указ на президента на Република Полша от 11 юли 1932 г., се базира на членове от глава XVII „Държавна престъпност“ и глава XVIII „Престъпления против външните интереси на държавата и международните отношения“<sup>(101)</sup>. В първия от тях – чл. 93 § 1, пише, че „който се опитва да лиши полската държава от независимо съществуване или да откъсне част от нейната територия, се наказва с лишаване от свобода за не по-малко от 10 години или получава доживотна или смъртна присъда“<sup>(102)</sup>, докато чл. 93 § 2 информира: „който се опитва да промени насилствено системата на полската държава, се наказва с лишаване от свобода за период не по-кратък от 10 години или за цял живот“<sup>(103)</sup>. Съгласно чл. 94 § 2 от Наказателния кодекс, всички действия, насочени към „отстраняване на президента на Република Полша, отнемане на властта му или оказване на влияние върху неговите действия чрез насилие или незаконна заплаха“<sup>(104)</sup>, също се считат за акт на престъпление срещу националния интерес. Тези субекти подлежат на наказание лишаване от свобода за период не по-малко от 10 години или ги грози доживотен затвор. Кодексът позволява също така борба с агентурната активност на компартията. В чл. 98 се посочва, че който, „за да извърши престъплението, посочено в чл. 93, 94 или 95: а) комуникира с лице, действащо в интерес на чужда държава или международна организация, [...]“

подлежи на лишаване от свобода за срок не по-малък от 5 години<sup>105</sup>. На свой ред, глава XVIII предоставя правни инструменти, които дават възможност за съдебно преследване на хора, които сътрудничат с Коминтерна, както и на лицата, разпространяващи враждебна антиполска пропаганда на международния форум. В чл. 99 четем: „който влиза в споразумение с лице, действащо в интерес на чужда държава или международна организация с цел предизвикване на враждебни действия срещу полската държава, го очаква наказание лишаване от свобода за не по-малко от 10 години“<sup>106</sup>. Съществени за оценката на дейността на комунистите са и чл. 100 § 1, чл. 101 § 1 и § 2, както и чл. 109. В последния се заявява, че „който, като полски гражданин, публично разпространява фалшива информация в чужбина, за да навреди на интересите на полската държава, подлежи на лишаване от свобода до 10 г.“<sup>107</sup>. Разпоредбите на Кодекса са подкрепени с „Наредбата на Президента на Република Полша от 24 октомври 1934 г. за определени престъпления против сигурността на държавата“<sup>108</sup> и „Разпоредба на президента на РП от 22 ноември 1938 г. за защита на интересите на държавата“<sup>109</sup>. Споменатите правни актове се приемат положително от страна на обществените антикомунистически центрове<sup>110</sup>.

Борбата с комунистическото движение в Полша между двете световни войни се води на две равнища. Първото се определя от органите на държавната администрация, главно полицията, армията, както и прокурорите, и съдилищата. Във Втора република Полша в правовата държава техните дейности в известна степен са ограничени от липсата на антикомунистическо законодателство. Независимо от това структурите, които се грижат за външната и вътрешната сигурност на държавата, въз основа на съществуващите законови разпоредби забавят дейността на Полската работническа комунистическа партия / Полската комунистическа партия, изпълнявайки поръчки на Коминтерна, контролиран от Кремъл.

Второто равнище представляват обществените антикомунистически инициативи. Те играят не по-малко съществена роля от правителствените агенции или политическите партии. Това са специализирани центрове за наблюдение и анализ на всички действия на комунистическите и криптокомунистическите фактори. Извършвайки широка журналистическа дейност, тези субекти предоставяха на обществеността, както и на заинтересованите от комунистическата проблематика държавни органи, необходимата информация, позволяваща да разберат и опознаят същността на заплахата от страна на комунизма и комунистите. Благодарение на такива инициативи като Централното споразумение между организациите за борба срещу комунизма, на Института за научно изследване на комунизма, на Антиболшевишката лига и редакциите на антикомунистически списания се формира защитна обществена бариера срещу комунизма. Без нея акциите на правителството биха били значително по-трудни, по-малко ефективни, а самото общество поради незнание би станало лесна жертва на комунистическата инфилтрация.

Публицистиката и информацията са основното обществено оръжие в борбата срещу комунизма<sup>111</sup>. Въз основа на обществените инициативи се ражда и идея-

та за обогатяване на арсенала от инструменти, които са използвани дотогава в антикомунистическите действия. Наред с политическите партии, съответните министерства, а също и обществените асоциации и споразумения, в Полша се предприемат опити за подготовка и приемане на антикомунистически закон, в който комунизмът да бъде признат за предателство на националния интерес, комунистическите партии да бъдат обявени за незаконни, а участието в техните редици да се наказва със затвор и дори със смъртно наказание.

Антикомунизмът в Полша е универсално явление, а не само глас на десницата и център-десницата. В крайна сметка, в левията се води ожесточена, често кръвава и смъртоносна битка между Полската социалистическа партия и комунистите. Тази универсалност на антикомунизма е не само резултат от сътрудничеството на Полската работническа комунистическа партия / Полската комунистическа партия със СССР, не само социална последица от полско-болшевишката война, но също и резултат от информационната, журналистическата и издателската дейност на обществените центрове, които, следейки комунистическия епизод, не позволяват на съветската комунистическа пропаганда да скрие истинския му лик, а с това и реалната опасност за полския национален интерес.

**Превод от полски: Мира Костова**

#### **NOTES/БЕЛЕЖКИ**

1. По темата с предвиденото в план „Висла“ виж: Materski, W. (2005). Na widecie. II Rzeczpospolita wobec Sowietów 1918 – 1943. Warszawa, s. 30 – 31.
2. Повече по темата за болшевишките, а след това за съветските усилия за износ на революцията на Запад през Полша виж: Musiał, B. (2009). Na zachód po trupie Polski, Warszawa, s. 20 – 52.
3. Регистрационен номер: №. BP.III – 44; виж: AAN, 9/1067, AAN, 9/1067 dopływ, Organizacje antykomunistyczne w kraju –informacje, Warszawa 12 X 1931 r., k. 12 verte; Puchalski, J. (2011). Instytut Naukowego Badania Komunizmu w Warszawie (1930 – 1939): program, organizacja, zbiory, prace księgoznawcze [w:] Bibliologia polityczna, pod red. D. Kuźmina, Warszawa, s. 220.
4. Антони Квятковски (1890 – 1970) – католически свещеник, професор в Духовната академия в Санкт Петербург. По време на Първата световна война участва в полски обществени организации на територията на Русия. В периода 1920 – 1921 г. е арестуван и хвърлен в затвора от болшевишките власти. В резултат на размяна на военнопленници се връща в Полша. Той е организатор и директор на ИНИК, сътрудник в Отдел II на Генералния щаб на полската армия, а от 1928 г. – на Генералния щаб на полската армия, на Отдела за обществена безопасност към Политическия департамент на МВР, а също и на Главния инспекторат за финансова защита към Министерство на финансите, както и

на Антикоминтерна. По време на войната отначало е интерниран в Румъния, после се установява в Берлин. След края на войната заживява във Великобритания, където основава Школа по болшевизмология. В периода между двете световни войни публикува под псевдонима Антони Стародворски.

5. В публикациите на Института се подчертава, че опасността е не по-малка от тази през 1920 г., затова е необходимо създаването на „обединена сила на всички слоеве от народа“, и там можем да прочетем „в настоящия период на криза все по-силно настъпва фалангата от платени агитатори на полските работнически маси, опитвайки се да събуди и да използва най-лошите им инстинкти“; По нов път, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 1, с. 5.
6. От Съвета на Института, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 1 с. 2.
7. А. Стародворски, Нашият Институт и досегашната равностойност на обществената активност по въпроса за антикомунизма, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 1, с. 10; пак там, За същинската научна работа, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1932, бр. 3, с. 31.
8. От Съвета на Института, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 1, с. 2. Научността е издигната като своеобразен отличителен знак на Института. При това са подложени на критика други форми на антикомунистически действия, дело на Антикомунистическото споразумение. И все пак още през 1931 г. по време на Общото събрание везните наклонят към по-социална и поради това научнопопулярна форма на действие. Създава се също пропагандна секция и „Кръг от приятели на Института“; AAN, 9/1067. Меморандум за работата и състоянието на Института за изследване на комунизма във Варшава, без дата, к. 2, 3 verte; Кръгове от приятели на Института, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 2, с. 6 – 7.
9. Освен това Стародворски доказва, че разглеждането на въпроса за съветския комунизъм и болшевизъм с познавателна цел изисква да се приложи създаденият ad hoc специален научен апарат. Този апарат би трябвало да включва три изследователски етапа: „1) задълбочено проучване на дадения въпрос от областта на обществените науки; 2) прилагане към него на научна форма; 3) създаване на критична студия с научен анализ; А. Стародворски, „За същинската научна работа“, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1932, бр. 3, с. 32 – 35. Освен това в статута на ИНИК пише, че целта е „научно изследване на комунизма, запознаване на обществото с идеологията и мерките за противодействие на развитието ѝ чрез подлагане на критичен анализ“; пак там, „Проблеми, включени в програмата за работа на Института“, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 2, с. 39.
10. По нов път, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 1, с. 5 – 6.
11. J. Puchalski, цит. съч., с. 220 – 221.

12. Издадени са следните изворови материали: трудове на свещеник Антони Квятковски, публикувани под псевдонима Стародворски – *Sowiecka reforma* (nakład 3 tys. egz.), *“Istota i cechy komunistycznej polityki ekonomicznej”* (nakład 3 tys. egz.), *“Tragedja cerkwi prawosławnej w ZSRR”* (nakład 3 tys. egz.), *“Radjo w Sowietach”* (nakład 3 tys. egz.), Tadeusza Bleszczyńskiego – *“Gospodarka sowiecka na przełomie dwóch pięćdziesiąt lat”* (nakład 2 tys. egz.), Adama Strapińskiego – *“Wywrotowe partie polityczne w Polsce”* (nakład 10 tys. egz.), Jana Malańskiego – *“Pracownicze związki zawodowe w Polsce”* (nakład 10 tys. egz.), Adama Kellera – *“KPP i podległe jej organizacje”* (nakład 10 tys. egz.); AAN, 9/1067 dopływ, *Memoriał w sprawie prac i stanu Instytutu Badania Kомунизму w Warszawie*, b.d., k. 4 verte.
3. Издадени са следните научнопопулярни трудове: на Станислав Пишибилowski – *“Chłopi pod panowaniem bolszewickim”* (nakład 2 tys. egz.), *“Pańszczyzna sowiecka”* (nakład 42 tys. egz.), Augustyna Stroby – *“Komunista o Sowietach”* (nakład 4 tys. egz.), *“Listy z Rosji Sowieckiej”* (nakład 10 tys. egz.); *ibidem*, k. 4 verte – 5.
14. „Бюлетинът“ е важен инструмент за научно-информационната дейност на Института. Издаван от 1931 г. под редакцията на Антони Стародворски, той се състои от две части – официална и неофициална. В първата се групират материали и текстове, свързани с дейността на всички органи на ИНИК, а втората съдържа текстове, посветени на темата за неговия статут. Според „Бюлетина“ неофициалната част „представлява свободна трибуна, която дава възможност да се водят дискусии и затова не може да изразява официалното становище на съвета, а само мнението на отделни автори“; По въпроса за Бюлетина на Института, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 2, с. 2. По темата за значението и ролята на „Бюлетина“ виж: От Съвета на Института, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1931, бр. 1, с. 3–4.
15. През 1932 г. излиза брой първи на „Преглед на комунистическата преса“. Според инициаторите той трябвало да представлява „сбор от материали от първоизточника“. Може да бъде закупен само в секретариата на ИНИК на цена 5 злоти за един брой; Съобщение. Ново издателство на Института, „Бюлетин на Института за научно изследване на комунизма“, 1932, бр. 3, с. 29–30.
16. Разработени са следните антикомунистически брошури: „Комунистите – предали и продали полската нация“, „Предатели под мантията на патриотизма“, „Католическото духовенство в Полша и болшевишкият въпрос“. Под печат: „Съветите край р. Тиса“, „Журналистиката на кръстопът“, „В острият нокти на чуждата агентура“; AAN, 9/1067, Мемоари за работата и състоянието на Института за изследване на комунизма във Варшава, без дата, к. 7.
17. Szawłowski, R. and Terlecka, H. (1972). *Polish Sovietology 1918/19 – 1939*, The Polish Review, vol. (3)17, p. 15. От септември 1936 г. ежесмесичникът променя названието си на „Борба против болшеvizма“, причина за това е, че в Краков вече има орган, който се нарича „Млада Полша“. Редакцията на списанието се помещава в седалището на ИНИК. Виж. [Редактор и издател...], „Млада Полша. Борба против болшеvizма“, август 1936, № 1; Б. Гадомски, Биография на агента.

- Най-големият агент на политическата полиция на II република Полша. J агент. Józef-Josek Mützenmacher (1903–1947), Варшава 2009, с. 175.
18. Виж Sacewicz, K. (2016). *Komunizm i antykomunizm w II Rzeczypospolitej Polskiej: społeczeństwo- państwo- partie*, Olsztyn, s. 39.
19. Повече виж пак там, с. 39 – 40.
20. AAN, 9/1067, Антикомунистическите организации в страната – сведения, Варшава 12.X.1931 г., к. 12; пак там, 9/990, „Централно бюро на Споразумението между организациите, сътруднически си в борбата срещу комунизма“ – подновяване на дейността, Варшава 28.IX.1936 г., к. 63; Jankowski, S. (1982). *Metody ekspansji komunizmu. Dzieje ukształtowania systemu w latach 1919 – 1939*, Londyn, s. 7, 321.
21. Хенрик Глас (1896 – 1984) – инструктор на скаутите, обществен и антикомунистически деец. През 1919 г. изпълняващ длъжността Началник на скаутите в Русия, в периода 1919 – 1932 г. – член на Върховния скаутски съвет, а също и редактор на скаутски списания. От 1915 г. – член на полска военна организация, а през 1917 г. войник в I полски корпус на генерал Юзеф Довбур-Мушнишки. В периода 1925 – 1939 г. основател и член на Централното бюро на Антикомунистическото споразумение, в рамките на което редактира ежесмесчника „Борба против болшевизма“ (1927 – 1931) и „Истината за комунизма“ (1937 – 1939). Заради антикомунистическата си дейност задочно е осъден на смърт от съветската власт (има опит за изпълнение на присъдата през 1929 г. – чрез бомбен агентат). През септември 1939 г. го изпращат в щаба на Върховния главнокомандващ. От ноември 1939 г. до разгрома на Варшавското въстание е създател и същевременно лидер на антикомунистическата агентура на Нелегална Полша под кодово име „Блок“. Войник на въстанала Варшава. През 1945 г., бягайки от НКВД и ДС, стига до британската окупационна зона в Германия, а оттам – във Великобритания. Женен е за дъщерята на Станислав Грабски – Феликса, от която има четири деца. През 1980 г. в Полския университет в чужбина защитава докторска дисертация, озаглавена „Историята на Антикомунистическото споразумение в Полша“. Автор е на много брошури и публикации с антикомунистическа и скаутска тематика.
22. Виж Zob. M. Lwowicz, *Ruch pionierski i wychowanie „Polaków” w sowieckiej Ukrainie*, „Harcmistrz”, maj 1926, nr 5; H. Glass, *Bolszewizm wśród młodzieży*, „Harcmistrz”, czerwiec 1926, nr 6.
23. „Борба против болшевизма“ е ежесмесчник, издаван под формата на единични броеве от 32 страници, формат 21 x 15 cm. Публикуваните в него текстове са групирани в три тематични групи: 1) действие на III интернационал; 2) антиболшевишки действия; и 3) информация за Съветска Русия. Като допълнение излиза библиографска справка, която информира читателя за антикомунистическите издателства. Тиражът на всеки брой е около 3000 екземпляра. Редакцията се намира на ул. „Видок“ 5; пак там, с. 8 – 9. Списанието е регистрирано в Комисариата на столичния град Варшава през 1927 г. под номер NB.BP. II-1935; AAN, 9/1067, Антикомунистическите организации в страната – сведения,

- Варшава, 12.X.1931 г., к. 12. Виж също: A Zob. też A. Meller, Z dziejów akcji antykomunistycznej w Polsce. Miesięcznik "Walka z bolszewizmem" (1927 – 1931), "Historia i Polityka. Myśl polityczna i dyplomacja XX wieku" 2008, t. 7, s. 41 – 58.
24. Jankowski, op. cit., s. 9; Szawłowski, R. and Terlecka, H., op. cit., s. 16. Според МВР прекъсването се отнася за всички действия на Споразумението, което започва отново да действа в края на 1936 г.; виж. ААН, 9/990, „Централно бюро на Споразумението между организациите сътруднически си в борбата срещу комунизма“ – подновяване на дейността, Варшава 28.IX.1936 г., к. 63.
25. Според отчет, представен на Конгреса на Антикомунистическото споразумение, състоял се през м. май 1938 г., в редакцията на бюлетина работят 55 сътрудници; Конгрес на Антикомунистическото споразумение, „Истината за комунизма“ 1938, бр. 3, с. 80.
26. Споразумение между организациите, сътруднически си в борбата срещу комунизма, „Борба с болшевизма“, 1930, бр. 33, с. 248 – 249; Антикомунистическо споразумение, „Истината за комунизма“, 1937, бр. 6, с. 219; Конгрес на Антикомунистическото споразумение, „Истината за комунизма“, 1938, бр. 3, с. 79; S. Jankowski, op. cit., s. 7, 315.
27. Тези задачи, посочени в Статута от 1930 г. в съответствие с решенията на Конгреса на Споразумението, състоял се през м. май 1938 г., остават все така актуални; Конгрес на Антикомунистическото споразумение, „Истината за комунизма“, 1938, бр. 3, с. 79.
28. Виж. Sacewicz, Komunizm i antykomunizm..., s. 45 – 46.
29. Полските консулства в СССР, използвайки дипломатическата поща, системно препращат по-рано излезлите селекционирани съветски издания. Особени заслуги на това поле има Балтазар Подхорски – секретар в генералното консулство на РП в Харков. По спомени на Хенрик Глас Споразумението възстановява разходите, направени от Министерството на външните работи. S. Jankowski, цит.съч. с. 9.
30. Пак там. По темата за чуждестранните контакти на Споразумението виж: Sacewicz, Komunizm i antykomunizm... s. 46 – 48.
31. Конгрес на Антикомунистическото споразумение, „Истината за комунизма“, 1938, бр. 3, с. 80. Има клонове в Познан и в Лвов; виж Клоновете на Ц.Б.С.О. "Walka z bolszewizmem" 1930, бр. 29, с. 105. Броят на субектите, които влизат в Споразумението, се увеличава двойно. През 1928 г. в него влизат 35 обществени организации; Централно бюро на Споразумението между сътруднически си организации в борбата срещу комунизма, "Walka z bolszewizmem" 1928, бр. 9, с. 14; „Бюро за борба с комунизма“ в Познан, „Газета варшавска“, 2.IV.1929, № 91. По темата за организационната структура на Споразумението по-подробно виж: K. Sacewicz, Komunizm i antykomunizm ..., s. 48 – 50.
32. Размерът на тази дейност е онагледен в отчета пред организирания през м. май 1938 г. Конгрес на Антикомунистическото споразумение. От информацията в него по време на целия период на функциониране на Споразумението в резултат

на журналистическата му дейност, както и подкрепата на различни инициативи, излизат от печат 147 000 екземпляра нови издания с антикомунистическа тематика; виж: Конгрес на Антикомунистическото споразумение, „Prawda o komunizmie“, 1938, бр. 3, с. 81.

33. Jak walczyć?, „Walka z bolszewizmem” 1927, z. 6, s. 1.
34. Glass, H. (1930). Skuteczne i szkodliwe metody walki z bolszewizmem, „Walka z bolszewizmem”, z. 28, s. 69; Walka z bolszewizmem a wojna z Rosją, „Gazeta Warszawska”, 29 IV 1930, nr 121.
35. Glass, Skuteczne..., s. 69.
36. Idem, Ofensywa komunizmu i drogi przeciwdziałania, Katowice 1938, s. 69; idem, Drogi przeciwdziałania akcji wywrotowej komunistów, „Prawda o komunizmie” 1937, z. 3, s. 71.
37. Idem, Skuteczne ..., s. 66 – 67. Zob. też idem, Ofensywa..., s. 35 – 37.
38. Виж: K. Sacewicz, Komunizm i antykomunizm..., s. 111 – 113.
39. Glass, H. (1931). Uwagi o rewolucji komunistycznej, Warszawa, s. 16; idem, Ofensywa..., s. 73.
40. По темата за структурите на полицията, които провеждат антикомунистически действия, виж: Peplowski, A. (1991). Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej, Szczytno, s. 22 – 28, 31, 39 – 41, 102 – 103, 109, 112 – 114 ; Misiuk, A. (1999). Instytucje policyjne w II Rzeczypospolitej, „Przegląd Policyjny”, nr 1 – 2, s. 68 – 69; idem, Policja Państwowa 1919 – 1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania, Warszawa 1996, s. 253; Kozyra, W. (2009). Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918 – 1939, Lublin, s. 239, 252 – 253, 264 – 265; Litwiński, R. (2004). Apolityczność policji w Rzeczypospolitej. Założenia i realizacja, „Res Historica”, z. 16, s. 53 – 63; idem, W imię polskiej racji stanu. Aparat policyjny II RP wobec działalności komunistycznej [w:] Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie – struktury – działalność, pod red. M. Bujały, M. Krzysztofińskiego, Rzeszów 2015, s. 399 i n.; Halicki, K. (2010). Policja polityczna w Polsce w okresie międzywojennym [w:] Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP, pod red. T. Dubickiego, t. 1, Łomianki, s. 295 – 313.
41. H. Glass, Uwagi..., Warszawa 1931, s. 16; idem, Ofensywa..., s. 77.
42. H. Glass, Uwagi..., Warszawa 1931, s. 16 – 17; idem, Ofensywa..., s. 75–76; idem, Obrona Polski przed bolszewizmem, Płock 1928, s. 21 – 23, 26.
43. Idem, Uwagi..., Warszawa 1931, s. 17.
44. Пак там, Ofensywa..., s. 77 – 78. Становището на Х. Глас не е изолирано в полската антикомунистическа журналистика. Ежемесечникът „Bój z bolszewizmem” също обръща внимание на необходимостта от решителна и безпощадна борба „с червеното нашествие, ръководено от корумпираните в Коминтерна“. При това се подчертава, че защитните действия трябва да имат офанзивен характер и да се проведе атака „срещу всички области на нашия живот“, борба срещу

- произвола и анархията, а също и срещу инерцията и обезсърчаването; *Obrona Polski*, „Bój z bolszewizmem”, wrzesień-październik 1936, nr 1, s. 1 – 2.
45. H. Glass, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 17; пак там, *Ofensywa...*, s. 73. За споменатите задачи на държавните органи още през 1027 г. обръща внимание “*Walka z bolszewizmem*”; виж: *Jak walczyć?*, “*Walka z bolszewizmem*” 1927, z. 6, s. 1.
46. H. Glass, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 17 – 18.
47. Idem, *Ofensywa...*, s. 74. Виж също *Jak walczyć?*, „*Walka z bolszewizmem*” 1927, z. 6, s. 1.
48. H. Glass, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 18; idem, *Ofensywa...*, s. 74.
49. Idem, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 18; idem, *Ofensywa...*, s. 76.
50. Idem, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 18; idem, *Ofensywa...*, s. 78. Изясняването на постулатите в полската политическа литература е следствие от прилагането на препоръките, съдържащи се в меморандума, изготвен през януари 1928 г. от Entente Internationale contre la III-e Internationale; виж: *Memorjał do rządów*, “*Walka z bolszewizmem*” 1928, z. 5, s. 17 – 18.
51. *Jak walczyć?*, „*Walka z bolszewizmem*” 1927, z. 6, s. 2.
52. Ibidem. Виж също: H. Glass, *Ofensywa...*, s. 67 – 68; idem, *Drogi przeciwdziałania akcji wywrotowej komunistów*, “*Prawda o komunizmie*” 1937, z. 3, s. 70 – 71. Антидот на посочените причини трябвало да бъде акцията за информиране на обществеността, а не само действията на полицията. Виж също: *Niebezpieczeństwo komunizmu. Drogi rozkładu moralnego w społeczeństwie*, “*Gazeta Warszawska Poranna*”, 4 III 1925, nr 72.
53. A. Krzyżanowski, *Bolszewizm*, Kraków 1920, s. 29.
54. H. Glass, *Ofensywa...*, s. 79.
55. Idem, *Obrona...*, s. 37.
56. Idem, *Ofensywa...*, s. 80 – 81. Според редакцията на “*Walka z bolszewizmem*” това е условие за победа № 1; *Jak walczyć?*, “*Walka z bolszewizmem*” 1927, z. 6, s. 2.
57. Idem, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 19. *Zob. też* *Jak walczyć?*, “*Walka z bolszewizmem*” 1927, z. 6, s. 2. За човек, който има поне бегла представа за тогавашната мозайка на полската политическа сцена, който съзира битките, а понякога и политическите войни, водени на тази сцена, апелът на Споразумението звучи нереалистично, дори утопично.
58. H. Glass, *Uwagi...*, Warszawa 1931, s. 19. Редакцията на “*Walka z bolszewizmem*”, подчертавайки значението на работата във връзка с освещаваността, пише: „Винаги, навсякъде и на всички трябва упорито да се повтаря, че комунизмът е световна подривна конспирация, организирана на научна основа и щедро финансирана със средства. Всеки си въобразява, че добре познава комунизма (болшевиизма). В действителност болшинството от хората не знаят нито истинските му цели и методи на действие, нито огромната и сериозна опасност, надвиснала на най-светлата Република Полша“, *Jak walczyć?*, “*Walka z bolszewizmem*” 1927, z. 6, s. 3.

59. Jak walczyć?, "Walka z bolszewizmem" 1927, z. 6, s. 3.
60. H. Glass, Ofensywa..., s. 70 – 71.
61. Zasadnicze wskazania w walce z komunizmem, "Prawda o komunizmie" 1937, z. 5, s. 152 – 153.
62. Sacewicz, Komunizm i antykomunizm..., s. 116.
63. Dlaczego walczymy z wpływami imperializmu kominternowsko-sowieckiego w Polsce?, "Bój z bolszewizmem", marzec 1937, nr 3.
64. От болшеви́зма „трябва да се пазим, защото е опасен“, пише Около-Кулак; A. Około-Kuлак, Bolszewizm a religia, Warszawa 1923, s. 16.
65. H. Glass, Uwagi..., Warszawa 1931, s. 19.
66. Повече по темата за ролята и задачите на „клетките“ виж: zob. AAN, 9/1143, Instrukcja Komitetu Wykonawczego III Międzynarodówki Komunistycznej pt. Robota agitacyjna Kominternu za granicą. O utworzeniu jacejek komu[nistycznych] i ugrupowań robot.[niczych], [odpis], 1921 r., k. 2, 4 – 5; Sacewicz, K. (2013). Kilka uwag na temat stosunku KPRP/KPP do PPS w międzywojennej Warszawie [w:] Komuniści w międzywojennej Warszawie, pod red. E. Kowalczyk, Warszawa, s. 303
67. H. Glass, Rola kontrjacejek w walce z akcją wywrotową komunistów, Warszawa 1929, s. 4 – 5, 6–7, 8 (także "Walka z bolszewizmem" 1929, z. 22, s. 129 – 134). По темата за методите за борба срещу комунистическите клетки виж също: idem, Obrona..., s. 22 – 23.
68. Jak walczyć?, "Walka z bolszewizmem" 1927, z. 6, s. 3. Zob. też H. Glass, Uwagi..., Warszawa 1931, s. 20–23.
69. Виж: Zaporowski, Z. (2012). Legalna działalność nielegalnej Komunistycznej Partii Polski w latach 1918 – 1939. Zarys problemu [w:] Lewica polska. Koncepcje – ludzie – działalność, pod red. E. Krasuckiego, T. Sikorskiego, A. Wątor, Wrocław, s. 37 – 44; idem, Legalna działalność nielegalnej Komunistycznej Partii Polski w Warszawie [w:] Komuniści w międzywojennej Warszawie, pod red. E. Kowalczyk, Warszawa 2014, s. 203 – 211.
70. Zob. Sacewicz, K. (2015). Antykomunistyczne inicjatywy parlamentarne Związku Ludowo-Narodowego (1919 – 1927). Zarys problemu [w:] Komuniści w II Rzeczypospolitej. Ludzie – struktury – działalność, pod red. M. Bukały, M. Krzysztofińskiego, Rzeszów, s. 523 – 543; idem, Komunizm i antykomunizm..., s. 121 – 122.
71. Стенографска справка от 14-о заседание на Законодателния сейм..., s. 764; Реч на депутата отец д-р Кажимеж Лутославски..., s. 1 – 2. Предложението е до Горната камара да приеме закон със следното съдържание: „Сеймът призовава правителството, и по-специално министрите на вътрешните работи и войната: 1) да се предприемат незабавни мерки за откриване и преустановяване дейността на болшевишките агитационни центрове в Полша; 2) да се предотврати отпечатването и разпространението на престъпна комунистическа и болшевишка агитационна литература [...]; 3) да се предотврати промъкването на агитатори от Русия и Германия в Полша, да се заловят и накажат подобни вредители, укрива-

- щи се в страната [...]; 4) да се предотврати контрабандата в Полша на тайно произведени или откраднати запаси от държавния резерв на оръжия, боеприпаси и експлозиви за използване от болшевишката акция, както и тайното прехвърляне на пари за нея“. Повече виж: Sacewicz, *Antykomunistyczne inicjatywy...*, s. 528.
72. Текстовете на закони в сейма №3008. Извънредно искане от депутатите от Популярния национален съюз за отстраняване от държавна служба на болшевиките и представителството им в Полша на предателите поляци, 12.IX.1921г., s.1 – 2; *Kronika sejmowa. Akcja bolszewików*, „*Gazeta Warszawska*”, 16.IX.1921, nr 253.
73. Виж: Warszawa wypowiada walkę bolszewizmowi, „*Gazeta Warszawska*”, 26.IX.1921, nr 263.
74. Текстовете на закони в сейма № 3007. В: Извънредно искане на Популярния народен съюз за признаване на комунистическите действия за национално предателство, 27 września 1921 г., s. 1. Виж също: *Kronika sejmowa. Ustawa przeciw komunistom*, „*Gazeta Warszawska*”, 28 IX 1921, nr 265; Sacewicz, *Antykomunistyczne inicjatywy...*, s. 534.
75. Sacewicz, *Antykomunistyczne inicjatywy...*, s. 534.
76. Текстовете на закони в сейма № 3074, 4.XI.1921 г. Виж също: Kozyra, op. cit., s. 152; *Dzień polityczny. Walka z komunizmem*, „*Gazeta Warszawska*”, 8 XI 1921, nr 306; *Zwalczanie komunizmu*, „*Gazeta Warszawska*”, 14.XI.1921, nr 312; K. Sacewicz, *Antykomunistyczne inicjatywy...*, s. 537.
77. Стенограма от 311-о заседание на Сейма на РП от 25 януари 1927 г., s. CCCXI/69; виж също: *Ustawa przeciw komunistom*, „*Gazeta Warszawska Poranna*”, 27.I.1927, nr 26; *Ustawa o walce z komunizmem*, „*Gazeta Warszawska Poranna*”, 29.I.1927, nr 28.
78. Стенограма от 314-о заседание на Сейма на РП от 28 януари 1927 г., s. CCCXIV/99; Текстовете на закони в сейма № 2607. Искане от Клуба на Популярния народен съюз в Сейма за приемане на проектозакон срещу комунистите, 28.I.1927 г., s. 1 – 2.
79. Sacewicz, *Antykomunistyczne inicjatywy...*, s. 541.
80. Виж: *Z komisji sejmowych. Przeciw propagandzie bolszewickiej*, „*Gazeta Warszawska*”, 20.X.1921, nr 287; *Druk sejmowy nr 3043. Sprawozdanie komisji prawniczej o wniosku nagłym Związku Ludowo-Narodowego...*, s. 1. Виж също: Sacewicz, *Antykomunistyczne inicjatywy...*, s. 534 – 535; *Z komisji sejmowych. Przeciw propagandzie bolszewickiej*, „*Gazeta Warszawska*”, 20.X.1921, nr 287.
81. Централното Споразумение, аргументирайки се относно необходимостта да се изготви закон, пише: „Тези закони са ценен материал за правителството, Сейма, Сената и за политическите партии, които искрено и последователно се стремят да въведат в Полша ясен и подробно разработен закон срещу т.нар. „идеология“ и престъпленията на комунистите. Този въпрос става все по-належащ – вече никой не може да отрече фактите, които се набиват на очи ежедневно и които явно разкриват подривните и завоевателно-империалистически намерения на агентите на болшевишка Москва. Днес полската държава се бори с хитростите,

- коварните нападения на врага, който смята, че всякаква подлост и всички престъпления са допустими, стига да доведат до отслабване и унищожаване на Полша. Антикомунистическият закон изиграва важна роля в защитата на Полша“; Ustawy antykomunistyczne, “Walka z bolszewizmem” 1928, z. 8, s. 11. Виж също: E. Pełowska, Potrzeba ustawy antykomunistycznej, “Walka z bolszewizmem” 1928, z. 8, s. 4; O ustawę antykomunistyczną, “Gazeta Warszawska”, 24.X.1928, nr 316.
82. Виж: Amerykańska walka z bolszewizmem, “Gazeta Warszawska”, 22.X.1921, nr 289; Ruch antykomunistyczny rośnie, “Walka z bolszewizmem” 1929, z. 19, s. 36 – 38; Ruch antybolszewicki w Finlandji, “Walka z bolszewizmem” 1929, z. 19, s. 242; Akcja antykomunistyczna we Francji, “Walka z bolszewizmem” 1929, z. 20, s. 77; Ruch antykomunistyczny w Finlandji, “Gazeta Warszawska”, 11.VII.1930, nr 193.
83. Pierwsza ustawa przeciwko komunistom, “Walka z bolszewizmem” 1931, z. 35, s. 44 – 47 (także Pierwsza ustawa przeciwko komunistom, “Prawda o komunizmie” 1937, z. 3, s. 93 – 94).
84. Законът не предвижда нито доживотен затвор, нито смъртно наказание; Pierwsza ustawa przeciwko komunistom, “Walka z bolszewizmem” 1931, z. 35, s. 47.
85. Пак там. По страниците на пресата се цитира изказването на френския министър на вътрешните работи Албер Саро, който през 1927 г. по време на една от публичните си изяви казва: „Правителството не може да толерира призови за революция и за вътрешна война. То ще използва оръжие, за което има право по закон открито и без проява на слабост. Тук не може да се позоваваш на свобода на мнението. Унищожаването на родината не е свобода на мнение, а престъпление. Доктрина, чиито последователи подготвят кръвопролитни граждански войни и шпионират за чужди страни, не е доктрина. Това е явен преврат, насочен срещу гражданите и срещу независимостта на държавата. Тя е заклеямена от гражданската съвест. Тя не бива да се търси в областта дилетантската критика, а на полицията и прокуратурата. За правителството, парламента и за работническата маса трябва да има един лозунг, една заповед „Комунизмът, ето това е враг!“. Walka z komunizmem, “Gazeta Warszawska Poranna”, 28.IV.1927, nr 115. Виж също: Bolszewizm jest zbrodnią, “Piast”, 15.V.1927, nr 20.
86. H. Glass, Ofensywa..., s. 75.
87. Ustawy antykomunistyczne, “Walka z bolszewizmem” 1928, z. 8, s. 12.
88. Ibidem, s. 13 – 14. Югославското законодателство се сочи от националната преса като образцово оръдие за борба срещу комунизма. Подчертава се при това, че отхвърлянето на подобни решения „би трябвало да се възприеме като опасна проява на зараза, която вече засяга и законодателното тяло“; Walka z komunizmem, “Gazeta Warszawska”, 22.X.1921, nr 289.
89. Ustawy antykomunistyczne, “Walka z bolszewizmem” 1928, z. 8, s. 15 – 16.
90. Виж: Markow, G. (2003). *Zamachy, przemoc i polityka w Bułgarii 1887 – 1947*. Sofia, s. 223 – 227.
91. За комунистическа дейност законът предвижда лишаване от свобода за не по-малко от 6 месеца; Uchwalenie ustawy antykomunistycznej w Grecji, “Walka

- z bolszewizmem” 1929, z. 21, s. 116 – 118; Ustawa antykomunistyczna w Grecji, “Walka z bolszewizmem” 1930, z. 30, s. 143 – 146.
92. Szwajcaria wprowadza prawo przeciwko komunistom, “Prawda o komunizmie” 1937, z. 6, s. 192; Szwajcaria wypowiada wojnę komunie, “Agencja Prasowa Antykomunistyczna”, 21.V.1937, nr 24, s. 4 – 6.
93. Ustawa antykomunistyczna, “Walka z bolszewizmem” 1929, z. 18, s. 11.
94. Пак там, с. 12.
95. Виж: Kto żąda ustawy antykomunistycznej?, “Walka z bolszewizmem” 1929, z. 19, s. 34.
96. Закон за антикомунизма, “Walka z bolszewizmem” 1929, z. 18, s. 13. Подобно е становището на други лица, които не са свързани със Споразумението, журналисти и познавачи на комунистическата проблематика. Józef Mützenmacher, който публикува под псевдонима Й.Б.Слонски, пише, че всяка форма на държавен либерализъм от страна на държавата по отношение на комунистическите активисти и въобще комунистическата дейност, е нищо друго освен „да причиниш непоправима вреда на собствения си народ и собствената си родина“, и тъй като комунизъмът „е явно предателство спрямо Полша“, подчертава той, безкомпромисната и безмилостна борба с всички възможни допустими средства е задължение на всеки поляк; Słowski, J.B. (1937). Agentura Kominternu w Polsce. Warszawa, s. 56.
97. Starodworski, A. (1930). Zamach bolszewicki na samorząd Polski (Rady gminne i sejmiki powiatowe). Warszawa, s. 15 – 16.
98. Ibidem, s. 16.
99. Върху бившите земи под австрийско владичество са в сила разпоредбите на Наказателния кодекс от 1852 г., под владение на Прусия действат разпоредбите на немския Наказателен кодекс от 1871 г., на бившите територии под руско владичество – разпоредбите на Наказателния закон от 1903 г., който с декрет на премиера Йенджей Морачевски от 2.01.1919 г. е изменен, между другото са върнати старите разпоредби за предателство и смъртно наказание за престъпление с политически характер; виж: Ławnik, J. (1979). Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918 – 1939, Warszawa, s. 125 – 126.
100. Виж: Mażewski, L. (2007). Stany nadzwyczajne w Polsce w latach 1918 – 1989, Toruń, s. 17 – 84. На използването на този инструмент в борбата с антидържавната дейност на комунистите обръща внимание политико-информационната преса; Walka z bolszewizmem, “Gazeta Warszawska”, 5.IV.1919, nr 94.
101. Виж: Kodeks Karny, Dz.U. RP 1932, nr 60, poz. 571. По темата за квалифицирането на престъпленията на комунистите преди 1932 г. виж: Sąd Najwyższy o kwalifikacji przestępstw komunistycznych, “Walka z bolszewizmem” 1930, z. 26, s. 11 – 12.
102. Дженник устав РП 1932, бр. 60, поз. 571. Виж: Wyroki śmierci na komunistów, “Walka z bolszewizmem” 1930, z. 30, s. 133; Trzy wyroki śmierci za agitację komunistyczną, “Gazeta Warszawska”, 14.VI.1930, nr 165. По темата за издадените за комунистическа дейност присъди за дълги години лишаване от

свобода или осъдени на смърт виж: Ławnik, Represje..., s. 263 – 265; Wyrok w procesie białoruskiej “Hromady”. B. posłowie skazani na ciężkie więzienie, “Gazeta Warszawska”, 23.V.1928, nr 156; Na froncie walki z komunizmem. Proces komunistyczny w Białymstoku, “Gazeta Warszawska”, 24.VIII.1928, nr 250; Za agitację komunistyczną w wojsku. Agitatorzy skazani na 5 lat więzienia, “Gazeta Warszawska”, 3.I.1934, nr 3.

103. Дженник устав. РП 1932, бр. 60, поз. 571.

104. Пак там.

105. Пак там.

106. Пак там.

107. Пак там.

108. Дженник устав. РП 1934, бр. 94, поз. 851.

109. Дженник устав. РП 1938, бр. 91, поз. 623.

110. Виж: Sacewicz, Komunizm i antykomunizm..., s. 129; Dekret antykomunistyczny i dekret antymasoński, “Prawda o komunizmie” 1938, z. 6 – 7, s. 204.

111. По темата за полската журналистика и антикомунистическата литература виж: Sacewicz, Komunizm i antykomunizm..., s. 370 – 374.

## **THE ANTI-COMMUNIST INITIATIVES IN POLAND BETWEEN THE TWO WORLD WARS THROUGH THE EYES OF JOURNALISM**

**Abstract.** This article not only introduces the organized Polish public anti-communist initiatives, but primarily focuses on their concepts, methods and forms of action, in order to deter or completely eliminate the danger of the Communists. In the Second Polish Republic, anti-communism is in line with the Polish *raison d'état*, that is why the activities of the social structures struggling against the Communist International and its sections have been accepted and even supported by the Polish government, Polish police and military intelligence.

✉ **Dr. Karol Sacewicz**

Institute of National Remembrance  
Delegation in Olsztyn  
87, Partyzantów St.

Institute of History and International Relations  
University of Warmia and Mazury in Olsztyn  
1, Kurta Obizta St.  
Olsztyn, Poland  
E-mail: karol.sacewicz@uwm.edu.pl